

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

S Z E M L E

AGRÁRPROBLÉMÁK
A NEMZETKÖZI
ÁLLAMPÉNZÜGYI TÁRSASÁG
XXX. KONGRESSZUSÁN¹

Az agrárkérdések megtárgyalását a kongresszus első plenáris ülésén felszólaló *Iulian Vacarel*, a pénzügyminiszter első helyettese, a bukaresti Gazdaságtudományi Akadémia professzora indította el *Pénzügypolitika és mezőgazdaság* című előadásával.

A PÉNZÜGYI POLITIKA MEZŐGAZDASÁGI
ASPEKTUSAINAK ÁLTALÁNOS ELVI
ÉS GYAKORLATI PROBLÉMÁI

A nagyszabású előadás abból indult ki, hogy a világelelmezés aktualitását a demográfiai evolúció tüzte napirendre, és a 20–30 éves távlatok vizsgálatából égető feladatok, fontos következtetések adódnak. A világ népessége 1970-ben 3,6 milliárd volt, és ha a mostani gyarapodási ütem fennmarad, 2000-ben eléri a 7 milliárdot. A demográfiai robbanás — párosulva az élelmiszer-termelés viszonylag lassú növekedési ütemével — feltehetően az életszínvonal csökkenését eredményezi a világ gazdaságilag kevésbé fejlett részein.

¹ A tanácskozást 1974. szeptember 3 és 7 között rendezték Neptunban (Románia), 155 résztvevővel. Hazánkból *Gadó Ottó* (Országos Tervhivatal), *Bokor János* (Pénzügyminisztérium), *Fekete Ferenc* (Agrár gazdasági Kutató Intézet), *Kordás László* (Mezőgazdasági és Élelmiszerügyi Minisztérium), *Medgyessy Péter* (Pénzügyminisztérium), *Mihály István* (Mezőgazdasági és Élelmiszerügyi Minisztérium), *Nagy Tibor* (Eötvös Loránd Tudományegyetem), *Rott Nándor* (Állami Fejlesztési Bank), *Schmidt Ádám* (MTA Közgazdaságtudományi Intézet), *Szabó Gábor* (Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Pécsi Tagozata) voltak jelen.

Az előadó áttekintette azokat az álláspontokat, köztük *S. Mansholtét*, akik a népszaporulat mérséklésében látják az élelmezési nehézségek elhárításának eszözét. Ízelítőt adott azokból a felfogásokból is, amelyek optimistán ítélik meg a tudomány és a technika fejlődését, betöltendő szerepüket a világ élelmezésében. Hivatkozott a FAO vizsgálataira, amelyek szerint nem kell tartani a műszaki haladás lassúbodásától, de a népszaporulat véletlen gyorsulásától sem. Végső soron jól alakulhat a helyzet a mezőgazdaság és az élelmezés szempontjából. Egyes számítások szerint egy hektárnyi művelt föld 37–47 ember ellátására is képes.

Figyelemre méltó az egyes élelmiszertermékek termelésének a legutóbbi két évtizedben észlelhető eltérő termelési üteme. Az 1950. és 1971. évek közötti időszakban — világméreteken — a növénytermelés 10,8%-kal csökkent, a hústermelés 100%-kal, a tejtermelés 55,2%-kal és a gyapjútermelés 48,3%-kal növekedett. Ugyanebben az időszakban a népesség száma 49,2%-kal lett nagyobb.

A termelés színvonalának emelkedése, mutatónak — elsősorban az összehasonlítható termésátlagoknak — a növekedése nagyon egyenlőtlen a világ különböző pontjain. A kukorica átlaghozama pl. Észak-Amerikában hektáronként 2,3–4,6-szerese a fejlődő országokénak. Az élelmiszer-ellátottság — mennyiségileg és minőségileg egyaránt — szintén nagy heterogenitást mutat. Az egy főre jutó napi kalória-fogyasztás Észak-Amerikában, Európában (a szocialista országokkal együtt) és Ausztráliában meghaladta a 3000 kalóriát, és a minimális szint is 2000 kalória volt 1970-ben. A fejlődő országok csoportjában a megfelelő átlagos adat 2190, bár nyilvánvalóan itt is van jelentős eltérés az országok között. A fehérjefogyasztást is diszparitás jellemzi; a napi átlagos mennyiség — az 1964–1966. évek átlagában — a fejlett

tőkésországokban 1970-ben 89,5, az európai szocialista országokban 74—94, a fejlődő országokban pedig csak 56,4 gramm volt. Az állatfehérje-fogyasztás — napi átlagban — 52,7 gramm volt a fejlett tőkésországokban, 24—43 gramm az európai szocialista országokban és 11,4 gramm a fejlődő országokban.

A különböző prognózisok közül a szerző a FAO tanulmányát idézi. E szerint a világ mezőgazdasági termelése 1970 és 1980 között 28%-kal, tehát évi 2,5%-kal növekszik. (Az ún. nettó termelés növekedése 1959 és 1969 között évi 2,7% volt.) A magas hozamú országokban az évi növekedés lanyhulása (1970—1980-ban 2,1% az 1959—1969. évi 2,5% helyett), az alacsony hozamszintű országokban gyorsabb jövőbeni növekedés (évi 3,3% a 2,9% helyett) várható. A két nagy országcsoport közötti diszparitás mégis nagyobb lesz a demográfiai robbanás miatt: 1980-ban a fejlődő országok a Föld népességének 60%-át és a mezőgazdasági termelésnek csupán 33%-át képviselik.

Az előadó megemlítette, hogy az agrártermelés lendületes fejlesztésében, az ún. zöldforradalomban kivételesen nagy jelentőségre tehet szert a vetőmag minőségének javítása. Mexikóban például a búza hozama az 1948—1952. évi 8,8 q-val szemben 1961—1965-ben 10,2 az 1967—1971. években pedig 25—29 q volt hektáronként. A Fülöp-szigeteken pedig a rizstermelés átlaga növekedett — a hivatkozott időszakban — 12,6 q-ról 13,3 q-ra, illetve 17,2 q-ra. Indiában is nőtt a búzatermelés; az 1961—1965. évi 8,4 q/ha-ról 1971-ig 13 q/ha-ra.

Vizsgálta a szerző a műtrágyahasználat és a kémiai növényvédelem fejlődésének már megtett útját és hozamnövelő hatását is. Ebben nagy tartalékok rejlenek, mert a világ mezőgazdaságában a rovarok, a növényi betegségek és a paraziták évente mintegy 70 milliárd dollár értékű kárt okoznak.

Növekszik a gépállomány: az 1970. évi 1865 millió dollár helyett 1985-ben 3395 millió dollár lesz a világ mezőgazdasági gépállományának értéke.

A mezőgazdasági dolgozók és az agrárnépesség aránya időben jelentősen és térben nagyon különbözően változik. Az 1950—1970-es években a Föld agrárnépessége 21%-kal növekedett. Ez a növekedés Ázsiában 29%, Dél-Amerikában 32%, Afrikában 43% volt. 1970-ben a mezőgazdasági dolgozók az összfoglalkoztatottak 4%-át tették ki Észak-Amerikában és 71%-át Ázsiában.

Richard M. Bird, kanadai professzor a nyilvános ülésen elmondott vitaindítójában a következő kérdésekkel foglalkozott:

1. A mezőgazdasági oktatás támogatása, különös tekintettel a fejlődő országok szükségleteire és a szövetkezeti mezőgazdasági forma példájának értékelésére, hasznosítására.

2. A mezőgazdasági birtoknagyság és az önköltség kapcsolatai, mérlegelve az agrárreformok tapasztalatait és a hatékonyági követelményeket.

3. A mezőgazdasági adózás szerepe a mezőgazdasági fejlődés finanszírozásában.

PÉNZÜGPOLITIKA ÉS MEZŐGAZDASÁG A FEJLŐDŐ ORSZÁGOKBAN

Az első napi plenáris ülés után a Mezőgazdasági Munkacsoport a fejlődő országok pénzügpolitikai és mezőgazdasági problémáinak megvitatásával kezdte el munkáját.

Jorge Macon (Argentína) Az adó szerepe a mezőgazdasági termelés növelésében címmel tartott bevezető előadást. Jellemezte az adópolitikának a mezőgazdasági szektorra gyakorolt hatását. Hangsúlyozta, hogy a mezőgazdasági termelők — az argentin, és hozzátehetjük: általában a tőkés országok között — két csoportra oszthatók. Az egyik csoport — szerinte — a jövedelemmaximalásra, a másik csoport pedig — lényegében a hagyomány-

nyos mód
rekszik.

A mezőg
séges rend
talatok ala
adó, hogy
meit tudá
ezzel ösztö
meghatáro
nációira.

teleinek k
duló pont
zata a lin
megoldási
gos idézni
megállapí
vánvaló,

az alkalm
politika r
az egyetle
nek creden
vagy leg
ban a g
kell beha

J. Mac
te a fejlő
máiról, e
történő a
vitaindít
lémákról

A Me
sodik vit
mezőgaz
sának p
fel. E té
(Hollan
mok, az
és hátrá
zosság
előadó
Európá
1930-as
mezőga
litika t
landó v

y: az 1970-
tt 1985-
g mezőgaz-
téke.
k és az ag-
jelentős
en változ-
a Föld ag-
edett. Ez
l-Amerika
t. 1970-
az össze-
k ki Észak
iban.
professzo-
tt vitaind-
kkel foglál-

nyos módszerekkel — önellátásra tö-
rekszik.
A mezőgazdsági adózás egyik lehet-
séges rendszerét — dél-amerikai tapaszt-
alatok alapján — abban látja az elő-
adó, hogy a termelőerők különféle ele-
meit tudatosan eltérően adóztatják;
ezzel ösztönöznek a termelési tényezők
meghatározott összetételére, kombi-
nációira. A termelési tényezők adóté-
teleinek kialakításához az egyik kiin-
duló pont lehet az árnyékárak táblá-
zata a lineáris programozás optimális
megoldási változata alapján. Tanulsá-
gos idézni az előadó összefoglaló jellegű
megállapítását: „Mindenekelőtt nyil-
vánvaló, de soha nem elég megragadni
az alkalmat és rámutatni, hogy az adó-
politika nem egyetlen és nem is lehet
az egyetlen eszköz a termelés növelésé-
nek eredményeihez. Nem ördögösség,
vagy legalábbis nem lehet az, valójá-
ban a gazdaságpolitika problémáiba
kell behatolni.”

J. Macon előadását élénk vita követ-
te a fejlődő országok gazdasági problé-
máiról, elsősorban a mezőgazdaságból
történő akkumuláció szerepéről és Bird
vitaindítójában felvetett egyéb prob-
lémákról.

A Mezőgazdsági Munkacsoport má-
sodik vitatémája a különböző országok
mezőgazdsági politikája összehangolá-
sának pénzügyi vonatkozásait ölelte
fel. E témakörben P. C. van den Noort
(Hollandia) tartott előadást *A hozamok, az ár- és jövedelempolitika előnyei és hátrányai az Európai Gazdasági Közösség mezőgazdaságában* címmel. Az előadó abból indult ki, hogy Nyugat-Európában és Észak-Amerikában — az 1930-as évek nagy válsága óta — a mezőgazdaságban elsősorban az árpolitika tölt be gazdasági szerepet, s állandó vita folyik az értékesítési és ár-

politika hatóköréről. Egyidejűleg min-
dig létezett a mezőgazdsági termelők
közvetlen jövedelemkiegészítésének le-
hetősége és problematikája is. E két
rendszer pozitív és negatív vonásait
rendszerelte az előadás a holland me-
zőgazdaság példáján.

Az EGK érvényes mezőgazdsági ár-
rendszere — a szerző szerint — lényeg-
ileg a határterületek termelési költsé-
geire épülő árrendszernek minősül. A
rendszer a termelők viszonylag kis cso-
portjának közvetlen „költségtérítést”
is nyújt, egyidejűleg társadalompoliti-
kai és szerkezetátalakítási célokat szol-
gál. De mindenki előtt nyilvánvaló,
hogy az EGK országainak mezőgazda-
sági árrendszerei lényeges politikai kö-
vetelmények szempontjából nincsenek
összehangolva, és ez jellemzi az ún.
közös piaci árpolitikát.

Noort előadásának vitájában részle-
tesen szó esett az ún. *Mansholt* tervnek
a mezőgazdaság modernizálását, első-
sorban a farmerek életszínvonalának
növelését, az infrastruktúra és az érté-
kesítési rendszer fejlesztését célzó elvei-
ről. *Gadó Ottó* dr. és a vitában részt vevő
többi marxista közgazda elemezte az
árpolitika és a jövedelempolitika össze-
függéseit, az életszínvonal-politika szo-
cialista országokra jellemző vonásait és
általánosítható tapasztalatait.

A MEZŐGAZDASÁGI POLITIKA ÖSSZEHANGOLÁSÁNAK PÉNZÜGYI ASPEKTUSAI

PÉNZÜGY ÉS MEZŐGAZDASÁG AZ IPARI ORSZÁGOKBAN

A Mezőgazdsági Munkacsoport har-
madik, utolsó vitatémája a pénzügy és
a mezőgazdaság az iparilag fejlett orszá-
gokban tapasztalható problémáit ölelte
fel *Kazuo Iiigo* Japánról szóló tanul-
mánya alapján. Az előadás ismertette,
hogy a japán földterületnek csak 15%-a
alkalmas szántóföldi művelésre és le-
gelőgazdálkodásra. Az 1972. évi adatok
szerint az országban 5,17 millió törpe-
gazdaság volt 5,68 millió hektár terü-
leten, tehát 1,1 hektár az átlagos gaz-
daságnagyság. Ennek megosztását az

jellemzi, hogy 1970-ben az összes gazdaság 37,6%-a 1,0–1,5 ha nagyságú, 6,9%-a 1,5–2,0 ha közötti méretű volt és a gazdaságok csupán 8%-a érte el vagy haladta meg a 2 ha-t.

Az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy a szokatlanul kis gazdaságméret következményeit — a hozamok szempontjából — valamelyest ellensúlyozta a műtrágyák, a gépek, valamint a növényvédő szerek jelentős mérvű használata.

Japán gazdasága az 1960-as években kezdett el lendületesen fejlődni. Ekkor indult meg a kedvező irányú fordulat az agrárpolitikában is, amely a termelés erőteljes ösztönzését célzó ártámogatási rendszert érvényesít. E politika a termelés serkentésével párhuzamosan arra törekszik, hogy a mezőgazdasági dolgozók jövedelme elérje a városi dolgozókét (1951. évi Mezőgazdasági Alaptörvény 1. cikkely). A támogatási politika elsősorban a rizsre vonatkozott, amely a mezőgazdaság bruttó termelésének majdnem a felét tette ki, és amely az adott időszakban — valamint ma is — a japán népesség fő élelmiszere. Az alapkoncepció az volt, hogy a rizst a termelőktől az önköltségnél sokkal magasabb áron vásárolják fel, és a fogyasztóknak alacsonyabb áron adják tovább. A veszteséget az állami költségvetés fedezi az adóbevételekből. A felvásárlási árakat 1960 óta évenként módosították oly módon, hogy fedezze a termelési költségeket és a garantált jövedelmet. A költségek tartalmazták a családfő és a családtagok által ledolgozott munkaórákra — a városi munkások bérei szerint számított élmunkaköltségeket. (Tehát nem a mezőgazdasági dolgozók korábban kialakult bértételeivel számolnak.)

A rizs kifejezetten nagy dotációja a következő főbb, speciális belső nehézségekre, problémákra vezetett:

1. A kínálat túlzottan megnőtt, és a kevésbé hatékony parcellagazdaságok is növelték rizstermelésüket.

2. A mezőgazdasági munkaerő arányira koncentrálódott a rizstermelésben, hogy ez már akadályozta az iparból való átvándorlást.

A tanulmány részletesen vizsgálta az élelmezési politika és az állami kiadások kapcsolatait a rizs példáján. Elemezte a támogatás kedvező hatásának korlátait és a japán mezőgazdaság távlatait is.

Az iparosítás térhódításával a mezőgazdasági háztartások teljes jövedelméből a mezőgazdasági tevékenységből származó jövedelem aránya az 1960. évi 55%-ról 1971-ig 30,3%-ra csökkent. A viszonylag gyors gazdasági fejlődés következtében — az egy főre jutó nemzeti jövedelem növekedésével párosulva — csökkent a rizs, a burgonya és az árpa, egyidejűleg nagyobb lett az állattenyésztés, a zsír egy főre jutó fogyasztása. A hazai termelés viszont nem változott elég gyorsan ahhoz, hogy mezőgazdasági termékekből kielégítse a japán népesség igényeit. Japán teljesen önellátott rizsből, azonban az önellátás mértéke búzából, árpából és szójababból évről évre számottevően csökkent. Japán önellátása most húsból, tojásból és tejből 80–90%-os, de a baromfi- és a sertéstartás hazai takarmánybázisát az 1960. évi 67%-os színvonalról folyamatosan süllyedt, és 1972-ben már csak 37%-os volt. Attól tartanak, hogy az önellátási színvonal csökkenése a takarmányoknál nem áll meg, és 10 év múlva 21%-ra süllyed.

Higo előadását *Motakazu Kimura* egészítette ki a szekciós vita során. A szekció elnöke *Victor Halberstadt* (Hollandia) volt. Vitaindító előadóként rajtuk kívül *Vaszilij Lavrov* (Szovjetunió), *Moris Beck* (USA), *Fekete Ferenc* és *S. G. Madiman* (FAO) vettek részt. A szekció elnökségi tagjai bevezettként hazai tapasztalataikat vázolták. Szóltak arról, hogy

— milyen elvek szerint osztják el a vidéki családok a rendelkezésükre álló munkaerő-állományt a mezőgazdasági

és a nem mo között;

— mi jel kapcsolódó latait a pólól;

— mely különös tel nyékén elh

— mi a l lődő orszá forrásainak

— mely gazdaságpc venciái.

Lavrov mezőgazda nak jellem gyar tapaszt a mezőgaz motatásáv

SZA

DIMENY

A G

A

(Aka

A gazd gazdaság matékos be kerül galma is gekre, an ségét kö folyásolj

SZEMLE

és a nem mezőgazdasági tevékenységek között;

— mi jellemzi a mezőgazdaság és a kapcsolódó népgazdasági ágak kapcsolatait a pénzügypolitika szempontjából;

— melyek a földadózás problémái, különös tekintettel a nagyvárosok környékén elhelyezkedő földterületekre;

— mi a mezőgazdaság szerepe a fejlődő országok gazdasági növekedése forrásainak biztosításában;

— melyek az agrárnépsűrűség főbb gazdaságpolitikai, társadalmi konzekvenciái.

Lavrov részletesen szolt a szovjet mezőgazdaság strukturális változásának jellemzőiről. Fekete Ferenc a magyar tapasztalatok alapján foglalkozott a mezőgazdasági szakképzés állami támogatásával, a mezőgazdasági üzemek

méretének hatékonysági vonatkozásai-
val. A vitában *Csákány Béla* (Románia) a mezőgazdasági termelőszövetkezetekkel kapcsolatos pénzügyi politikát elemezte Románia példáján.

*

A kongresszus Mezőgazdasági Munkacsoportja sokrétű, termékeny vitájának mérlegére is épült Gadó Ottónak, a Nemzetközi Állampénzügyi Társaság — egyébként most kilépő — elnökének a záró plenáris ülésen elhangzott értékelő megállapítása: érvényesült a vitában az interdiszciplináris megközelítési mód, helyet kapott a Kelet és a Nyugat közötti kollegiális dialógus, bővült a résztvevők köre a korábbi kongresszusokhoz képest.

Fekete Ferenc dr.

SZAKIRODALOM

DIMÉNY IMRE:

A GÉPESÍTÉSFEJLESZTÉS ÖKONÓMIÁJA A MEZŐGAZDASÁGBAN

(Akadémiai Kiadó, Budapest, 1975.)

A gazdaságossági szemlélet a mezőgazdasági üzemekben napjainkban nyomatékos formában, különösen előtérbe kerül. Kibővíül a gazdálkodás fogalma is, kiterjed olyan tevékenységekre, amelyek a termelés eredményességét közvetve vagy közvetlenül befolyásolják. Közéjük tartozik a gépe-

sítésfejlesztés, amelynek ökonómiáját elemzi a szerző ebben a könyvében.

A gépesítésfejlesztés — mint ismeretes — egyidejűleg több irányba hat: igyekszik technikai berendezésekkel ellátni az egyébként kézi erőre háruló feladatokat, egyúttal a régebbi, erkölcsileg elavult gépek célszerű cseréjére törekszik. Mindkét esetben igen lényeges szempont, hogy az újonnan beszerzett gépi felszerelés *milyen hatásokkal* működik, mennyiben növeli a munka termelékenységét. De az sem hagyható figyelmen kívül, sőt teljesen azonos súllyal esik a latba, hogy az új gép ára és értékleírása, valamint üzemelési költsége *hogyan viszonylik* a vele pótolható élő vagy tárgyiasult munka hasonló költségeihez. Vagyis a gépesítésfejlesztés akkor ökonomikus, ha nemcsak a *termelési*, hanem a *gazdasági mutatók* alakulását is előnyösen befolyásolja.